

Instytut Pamięci Narodowej - Wrocław

<https://wroclaw.ipn.gov.pl/wro/aktualnosci/189463,Pomnik-ofiar-obozu-Burgweide-trafil-w-nowe-miejsce-Wroclaw-16-sierpnia-2023.html>
19.05.2024, 12:45

Pomnik ofiar obozu Burgweide trafił w nowe miejsce - Wrocław, 16 sierpnia 2023

Ponad cztery tony wagi, 55 lat dawania świadectwa i trwająca trzy godziny operacja przeniesienia pomnika w nowe miejsce. Tak w skrócie można podsumować wspólne działania władz miejskich Wrocławia, Zarządu Zieleni Miejskiej oraz wrocławskiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej. W środę 16 sierpnia 2023 roku pomnik stanął w nowym miejscu.

Niepozorny granitowy kamień, być może gład narzutowy. Na płaskiej wyproszkowanej powierzchni wykute i zaciemnione litery układają się w inskrypcję spisaną w pięciu liniijkach, ale tylko w języku polskim. Choć skromna, to jednak jest bardzo „pojemna”, upamiętnia bowiem wszystkie, bez względu na narodowość, ofiary niemieckiego – hitlerowskiego jak dawniej mówiono – obozu pracy przymusowej. Choć nie podano jego nazwy, to łatwo się domyślić, że chodzi o pobliski niemiecki obóz przejściowy i obóz pracy Burgweide. Idea upamiętnienia jego ofiar zrodziła się już w pierwszych powojennych latach w kręgu byłych polskich robotników przymusowych zamieszkałych m.in. na Sołtysowicach, włączonych w granice Wrocławia w 1951 roku. Nieśmiało czynione starania nie przyniosły jednak zamierzonego rezultatu. Dopiero pod koniec lat 60. XX wieku przy wsparciu Związku Bojowników o Wolność i Demokrację udało się doprowadzić do powstania pomnika ufundowanego przez załogę nieistniejącej obecnie Cukrowni Sołtysowice.

Dnia 11 września 1968 roku, przy udziale licznie zgromadzonych byłych robotników przymusowych, uroczystego odsłonięcia kamienia dokonał prof. Jerzy Falenciak – związany z Uniwersytetem Wrocławskim prawnik, w czasie wojny więziony w różnych obozach koncentracyjnych, m.in. KL Mauthausen-Gusen.

Pamiętkowy gład – zwany niekiedy „pomnikiem Burgweide” – przez wiele lat był miejscem tradycyjnych uroczystości i rozmaitych spotkań organizowanych np. z okazji rocznicy kapitulacji Festung Breslau lub wybuchu czy zakończenia II wojny światowej. To przy nim spotykali się byli robotnicy przymusowi i ich bliscy, a także młodzież szkolna, której świadkowie historii opowiadali o tym, czego doświadczyli.

Otoczony zieloną bujną roślinnością rozciągającą się na terenie u zbiegu alei Poprzecznej i

Kanonierskiej oraz ulicy Bombardierskiej stał tam przez 55 lat. Niejednokrotnie wprowadzał w błąd, szczególnie młodsze pokolenie wrocławian, gdyż jego lokalizacja sugerowała, że obóz znajdował się na północ od cukrowni, pomiędzy dzisiejszą ulicą Bombardierską a aleją Kanonierską (mniej więcej w miejscu dawnego kina Cukrownik). Życzeniem środowiska byłych robotników przymusowych było, by kamień trafił w odpowiednie miejsce, czyli na teren bliżej ulicy Sołtysowickiej, gdzie niegdyś mieścił się obóz.

W środę 16 sierpnia 2023 roku pomnik został przeniesiony na teren poobozowy, nieopodal filii nr 19 Miejskiej Biblioteki Publicznej, i stanął w miejscu, gdzie niegdyś znajdował się jeden z baraków mieszkalnych. W ten sposób nie tylko spełniono życzenie środowiska byłych robotników przymusowych, ale również zainicjowano stworzenie nowej przestrzeni – ponad skweru, który będzie upamiętniał ofiary obozu Burgweide. Wyznaczony przez władze miejskie Wrocławia teren to ponad jednohektarowy zazieleniony obszar. Na przełomie lipca i sierpnia został uprzątnięty przez Zarząd Zieleni Miejskiej, który również wytyczył i przygotował nowe miejsce pod pomnik. Koordynowana przez wrocławski oddział Instytut Pamięci Narodowej akcja przeniesienia pamiątkowego głazu trwała ponad trzy godziny. Wkrótce obok niego stanie tablica informacyjna, która przybliży historię obozu i tego miejsca pamięci.

Uroczyste ponowne odsłonięcie pomnika zaplanowano na poniedziałek 11 września – dokładnie w 55. rocznicę jego odsłonięcia w pierwotnym miejscu. O szczegółach poinformujemy wkrótce.

BURGWEIDE – niemiecki obóz dla cudzoziemskich robotników przymusowych funkcjonujący w latach 1941–1945 w podwrocławskiej miejscowości Burgweide (obecnie Sołtysowice, od 1951 roku osiedle Wrocławia). Początkowo miał charakter obozu przejściowego (Durchgangslager des Gauarbeitsamts Niederschlesien), z którego osadzonych robotników kierowano do różnych zakładów pracy i innych obozów nie tylko na terenie Wrocławia, ale całej III Rzeszy. Od sierpnia do października 1944 roku trafiło do niego przynajmniej kilkanaście tysięcy cywilnych mieszkańców Warszawy (a wśród nich i powstańców), wywiezionych do Rzeszy na roboty przymusowe w trakcie i po upadku powstania warszawskiego. W 1945 roku – od połowy stycznia do 6 maja, czyli do kapitulacji Festung Breslau – działał jako obóz pracy (Arbeitslager Burgweide). W tym czasie osadzeni w nim robotnicy przymusowi, w tym dzieci, byli kierowani do najcięższych i najbardziej niebezpiecznych prac, m.in. w rejonie dzisiejszego placu Grunwaldzkiego, gdzie w dramatycznych warunkach, pod ciągłym ostrzałem, budowano tzw. lotnisko, czyli pas startowy mogący również pełnić rolę lądowiska. To właśnie tam wielu z nich zginęło. Burgweide był największym spośród kilkudziesięciu obozów pracy i czterech filii KL Gross-Rosen działających w czasie II wojny światowej na terenie niemieckiego Wrocławia i w jego najbliższej okolicy. W urągających ludzkiej godności warunkach przebywało w nim jednocześnie zazwyczaj kilka tysięcy osób, zakwaterowanych w ponad 30 drewnianych barakach. Kapitulacji Festung Breslau doczekało około 10–12 tys. osób ponad 20 narodowości, w tym około 4 tys. Polaków. Szacuje się, że w ciągu kilku lat przez Burgweide przeszło przynajmniej 25 tys. robotników przymusowych. Część z nich zginęła na terenie

obożu lub w miejscu pracy. Krótko po podpisaniu aktu kapitulacji nad obozem zawisła uszyta potajemnie flaga w polskich barwach narodowych – jest uznawana za pierwszą polską flagę w powojennym Wrocławiu. Można ją zobaczyć na wystawie 1000 lat Wrocławia w Muzeum Miejskim Wrocławia.

Kamilla Jasińska

Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej

Oddział IPN we Wrocławiu